

T.C.
KUVEYT BÜYÜKELÇİLİĞİ
EKONOMİ MÜŞAVİRLİĞİ
(Ekim-2005)

TÜRKİYE-KUVEYT EKONOMİK İLİŞKİLERİ.....	2
I-GENEL.....	2
Kuveyt'in Cazibesi	2
Reformlar	2
II- KUVEYT EKONOMİSİ	3
III-TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER.....	4
Yapılan Karşılıklı Yatırımlar	5
Kuveyt Fonu-Türkiye İlişkileri.....	5
Kuveytli Firmalarla İşbirliği Fırsatları.....	5
Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Ülkelerinden Sermaye Çekimi	6
IV- SONUÇ ve ÖNERİLER	6

TÜRKİYE-KUVEYT EKONOMİK İLİŞKİLERİ

I-GENEL

Kuveyt, dünyanın en değerli parasına sahip, 2.86 milyon nüfuslu, zengin ve küçük bir Körfez ülkesidir. Başlıca ihracatı petrol ve petrole dayalı ürünlerdir. Başta otomobil ve aksesuarları olmak üzere her tür tüketim malını ithal etmektedir. Kuveyt pazarına giriş ve pazarda tutunmak, fiyat, kalite ve sürekliliğe bağlıdır. Güçlü ülkeler tarafından paylaşılmış, kaliteli ürünlerle dolu, rekabete açık bir piyasa yapısı vardır.

Türkiye-Kuveyt mevcut ekonomik ve ticari ilişkileri arzulanan düzeye ulaşmamıştır. Ülkemiz için hâlâ potansiyel pazar konumunu sürdüren Kuveyt ile birçok alanda işbirliğinin arttırılması hususunda karşılıklı çaba gösterilmektedir. İş adamlarımıza bu ülkenin önemini hissettirmek, Türkiye'deki yatırım fırsatlarından Kuveytli yatırımcıları haberdar etmek için ülke nezdinde çalışmalar sürdürülmektedir.

Kuveyt'in Cazibesi

Dünya petrol rezervlerinin %10'u olan 97.3 milyar varil petrol rezervine sahip Kuveyt, dünya petrol üretiminde 13'üncü, petrol ihracatında 8'inci sıradadır. Kuveyt şu açılardan caziptir:

- Nüfus artışı hızlı, satın alım gücü yüksek bir pazardır.
- Petrol geliri yüksek, ülke parası değerlidir (1 Kuveyt Dinarı = 3.42 \$).
- Doğrudan yabancı yatırımlar teşvik edilir.
- Piyasaya girişte var olan kısıtlama ve görünmeyen engeller aşılabılır.
- 2020 yılına dek büyük yatırım projeleri için 40 milyar ABD dolarından fazla harcama yapılacaktır.
- Gümrük vergi oranı %5'tir.
- Yabancı sermaye çekmek için reformlar sürdürülmektedir.

Reformlar

Kuveyt rant ekonomisinden daha açık ve daha çeşitlendirilmiş bir ekonomiye geçmek zorundadır. Bu alanda, kamu yetkililerinin birbiri ardına açıkladığı reformlar şunlardır:

- Yabancı Sermaye Yasası'nda değişim, %100 hisse edinebilme imkanı.
- Yabancı yatırımlarda 10 yıla kadar vergi muafiyeti.
- Hammadde, ekipman, yarı mamul için gümrük vergisi muafiyeti.
- Bankacılık sektörüne, uluslararası bankalara giriş izni verilmesi.
- Ağustos-2004 tarihinden itibaren Off-set zorunluluğunun kaldırılması.
- Kamuya ait büyük kuruluşların özelleştirilmesine (perakende petrol sektörü. elektrik üretimi, su, havacılık) yeşil ışık yakılması.
- Kuveyt Projesi'nin hayata geçirilmesine ilişkin çalışmalar.
- Yapısal değişiklikler, petrol dışı gelirlerin arttırılması.

Geciken Reformlar

- Ekonomik reform programı.
- Siyasi reform taahhütleri (Kadınlara seçme ve seçilme hakkı yeni tanınmıştır).
- Ekonominin özel sektöre açılımı, özelleştirme yasası, vergi yasası, rekabet, tüketicuyu koruma, çalışma hayatı, şirketler, belediyeler, kamu ihalesi ve rüşvet ile ilgili mevzuat değişiklik çalışmaları.
- Yabancılarla yönelik %55 vergi oranının %15'e indirilmesine ilişkin 1955 sayılı vergi yasası değişiklik tasarısı.

Nedenleri

- Sabah ailesinden sadece birkaç üye, ekonomide devlet kontrolünün temelde değişimini istemektedir.
- Başbakan ve fiilen Devlet Başkanı gibi olan Sheikh Sabah emir olur olmaz kimin veliyaht prens olacağı hususunda önemli tartışmalar yaşanmaktadır.
- Reformlarla ilgili olarak Başbakan, Emir ailesi ve parlemantodan destek alamamaktadır.
- Petrol fiyat ve üretiminin aşırı artması yöneticileri rehavete sevk etmekte, reformlar yavaşlamaktadır.
- Reformlar siyasi olarak henüz gereksiz, halk açısından popüler görülmemekte olup İslamcı kanat keskin biçimde buna karşı çıkmaktadır.
- Kuzey Petrol Sahasını Genişletme Projesi (Project Kuwait) onayı 2006 yılına sarkacak gibidir.

II- KUVEYT EKONOMİSİ

Kuveyt ekonomisi, Kamu sektörü tarafından yönlendirilmekte, tamamen petrol gelinine ve ithalata bağımlıdır. Elde edilen bol gelir, ülke dışında yatırım imkanı vermekte, böylece ranyite modeli sürdürülmektedir. Başta otomobil ve aksesuarları olmak üzere hemen hemen her tür ürün ithal edilmekte olup mücevher, kozmetik, kadın giyim eşyası ve hediyelik eşyalar geleneksel ithal kalemlerini oluşturmaktadır.

Irak'ın yeniden imarı, özellikle bölgedeki koalisyon ordularına yapılan gıda ve gereç satışları, alınan ihale ve taşeronluk işleri ekonomiyi canlı tutmaktadır. Petrol fiyat ve üretim artışı Kuveyt ekonomisini ateşlemekte; kamu harcamasındaki artış ise özel tüketim harcamalarını desteklemektedir. Hükümetin hedefi, limanların rolünü arttırarak, Kuveyt'i bölgenin ticaret ve finansman merkezi yapmaktır. 2005 yılı ortalarından itibaren doğrudan yabancı yatırımlarda artış öngörülmekte ve yatırımlar çoğunun yap-işlet-devret modeliyle gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

	2001 _a	2002 _a	2003 _a	2004 _b	2005 _b
GSYİH (cari fiyatlarıyla) milyar KD	10.4	10.7	12.4	15.8	16.3
GSYİH milyar \$	34.1	35.2	41.7	53,6	54.8
GSYİH Kişi başına (\$)	16395	15096	18000	20000	20000
Reel Büyüme (%)	-1	-0,4	9,7	7,8	5,8
Enflasyon Oranı (tüketici fiyatlarıyla%)	1.7	1.4	1.0	2.2	1.8
Nüfus (milyon)	2.2	2.4	2.5	2.7	2.87
Export of Goods Fob (milyar \$)	16,2	15,4	21,7	30,2	43,8
Import of Goods Cif (milyar \$)	7,1	8,1	9,8	10,9	12,2
Cari Denge (milyar \$)	8,3	4,2	9,4	18,8	30,9
Döviz rezervleri (altın hariç milyar \$)	9,8	9,2	7,5	8,2	8,3
Ortalama Kur (\$ / KD)	0.307	0.304	0.299	0.295 _a	0.291
Toplam Dış Borç (milyar \$)	10.2	13.1	14.0 _b	14.2	14.9

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Mayıs 2005, Country Report; kesin rakamlar, b) EIU hesaplamaları, tahminler.

2004 yılında ihracat gelirlerinin %90'ı, bütçe kaynaklarının %75'i ve GSYİH'nın %57'si petrolden sağlanmıştır. İmalat sanayinin GSYİH'ya katkısı %3 civarındadır. Hizmetlerin %22'si kamuya ait olmak üzere katkısı %50'dir. Bütçede en önemli gider kalemi ücret ve maaşlara yapılan ödemelerdir. Bütçe tahminleri korumacı, açık veren esasa dayandırılmakta, bütçe son altı yıldır fazla vermektedir.

Kuveyt petrol sektöründe, günlük 2.7 milyon varil olan üretim kapasitesinin 2020 yılına kadar 4 milyon varile çıkarmak amacıyla; üretim altyapı modernizasyonu, stoklama, üretim kapasitesi artırımı, petrol alanında uluslararası firmalarla işbirliği ile ihraç ve rafineri kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik 30 milyar dolarlık bir yatırım programı başlatılmıştır.

Devlet petrolden elde ettiği rantı (günlük petrol üretiminin 1 milyonu aşan kısmını maaş ve ücretler, dul ve yetim aylıkları olarak) kamu istihdamı ile halka dağıtmaktadır. Halkın temel ihtiyaçları, ev yardımı, aile yardımı, ülke içi telefon görüşmeleri, bazı temel gıda, elektrik ve hastane gibi kamu hizmetlerinin büyük bir kısmı hükümet tarafından parasız veya düşük ücretle sağlanmaktadır.

Likidite bolluğunun bir kısmı dış ülkelerde güvenli ve getirisi iyi yatırımlara kanalize edilmektedir. Tutarı kesin bilinmemekle birlikte, bu tür yatırımların 150 milyar doları aştığı tahmin edilmektedir. Buradan, resmi bütçe gelirleri dışında, GSYİH'nın %16-20'si arasında yıllık getiri elde edilmektedir. Kişi başına düşen milli gelir tutarı 1999 yılında 13.000 dolar iken 2004 yılı itibariyle 20.000 dolara ulaşmıştır. Bu durum iç talebi canlandırmakta ve tasarruf imkanı oluşturmaktadır. Cari fazla 2003'de GSYİH'nın %18'i, 2004'de %29'u oranında gerçekleşmiştir. Bunun 2005 yılında GSYİH'nın %30'u civarında olması beklenmektedir.

Merkez Bankası'nca denetim ve gözetimi yapılan **bankacılık sektörü**, 6'sı %100 Kuveytlilere ait, 1 adet yabancı banka şubesi (BNP) olmak üzere 8 ticari banka, sanayi, gayri menkul, tasarruf ve İslami bankacılık hizmetleri veren 2 uzman ve 2 İslami banka olmak üzere 12 bankadan oluşmaktadır. Kuveyt Merkez Bankası, Fransız BNP Paribas, Abu Dhabi National Bank ve İngiliz HSBC PLC ve Citibank'a şube açma izni vermiştir. Diğer taraftan, 2005 Haziran sonu itibariyle Kuveyt Merkez Bankası'na kayıtlı 50 **yatırım şirketi** (31 geleneksel, 19 İslâmi) , 65 **yatırım fonu** (43 geleneksel, 22 İslâmi) ve 38 **döviz şirketi** finans sektöründe hizmet vermektedir. **Sigortacılık** sektörü 8'i ulusal, 6'sı Arap ve 6'sı yabancı şirket olmak üzere toplam 20 şirketten oluşur. Anonim şirket olan ulusal şirketlerden 5 tanesi geleneksel sigorta şirketi ve 3 tanesi ise Tekaful şirkettir.

Borsa endeksi 29 Aralık 2004 tarihi itibariyle, bir önceki yıla göre 1619.3 puan artışla 6409.5 puandan kapanmıştır. Kuveyt Borsasında halen 152 şirket kayıtlıdır. Endeks 12 Ekim 2005 tarihinde 10598 puana ulaşmış olup günlük ortalama işlem hacmi 109 milyon KD tutarındadır. Ağustos 2005'te piyasa kapitilizasyonu 31 milyar KD olmuştur.

III-TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER

Türkiye ile Kuveyt arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler 1982 yılında imzalanan Ekonomik ve Sınai, Teknik İşbirliği Anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir. **Karma**

Ekonomik Komisyon (KEK) toplantısı en son 2002 yılında yapılmıştır. Dış ticaret hacmi 2003’de 181 milyon \$, 2004 yılında 290 milyon dolar olmuştur. 2005 yılının ilk sekiz ayı itibariyle ihracatımızda önemli düşüş, ithalatımızda ise artış kaydedilmiştir. İhraç kalemlerini demir çelik, tarımsal ürünler, makina ve ulaşım araçları ile tekstil ürünleri oluşturmuş; ithalati ise plastik ürünler ve kimyasallar teşkil etmiştir.

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005*
Kuveyt’e İhracat (Milyon \$)	105	135	165	265	151
Kuveyt’ten İthalat (Milyon \$)	123	26	16	25	33,5

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı, * (Ocak-Ağustos 2005)

Yapılan Karşılıklı Yatırımlar

Kuveytliiler ait kayıtlara geçen 25 şirketin Türkiye’deki yatırımlarının 300 milyon dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türk firmalarının Kuveyt’te doğrudan önemli bir yatırımı yoktur. Kuveytliiler genel olarak; finans, gayri menkul, ticaret ve endüstri alanında orta ve uzun vadeli riski az ve getirisi iyi olan firmalara doğrudan veya yatırım fonları şeklinde yatırım yaparlar. Türkiye’de kurulu ya da yatırım yapan Kuveytli firmalardan bazıları şunlardır:

- Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A. Ş.
- Kuveyt Yatırım İdaresi (dolaylı yatırım)
- Haliç Finansal Kiralama A.Ş.
- Shaya A.Ş.
- The International Investor Company
- Sabo Tekstil Turizm Dış ticaret Ltd. Şti.
- Intraco İth. İhr. Dış ticaret Ltd. Şti.

Diğer taraftan, muhtelif firmalarımızın Kuveyt ve KİK’e üye ülkeler kaynaklı 340 milyon dolar civarında “Murabaha” kredisi kullandıkları tahmin edilmektedir. Türk Müteahhitlik firmalarınca 1972-2000 yılları arasında Kuveyt’te alınan işin toplam tutarı 492 milyon ABD dolarıdır. 2000-2004 döneminde üç firma taşeron girişim olarak 125 milyon \$ tutarında iş almıştır. 2005 yılında Tekfen İnşaat firması ile Kuveyt Petrol Şirketi arasında 220 milyon dolarlık iş sözleşmesi imzalanmıştır. Birçok Kuveytli firma yeni yatırımlar için Türk piyasasını yakından izlemektedir.

Kuveyt Fonu-Türkiye İlişkileri

Kuveyt tarafından deprem yardımı altında finanse edilen 132 milyon tutarındaki projeler şunlardır: KGM, Kocaeli ve İstanbul’da bağlantı yolları projeleri, İller Bankası Altyapı projeleri, Sağlık Bakanlığı hastane projeleri, Yalova’nın Çınarcık ve Armutlu ilçelerindeki kanalizasyon projeleri.

Uluslararası müteahhitlik ve müşavirlik firmalarımız, Fon’un kredi sağladığı ülkelerdeki projelerin yapımında, Haziran-2005 itibariyle 210 milyon dolar civarında ödenek kullanmışlardır.

Kuveytli Firmalarla İşbirliği Fırsatları

- GAP bölgesi dahil enerji, su ve tarım alanlarında yatırım imkanları
- Kuveyt Fonu ile işbirliğinin geliştirilmesi
- Güçlü müteahhit firmaların Kuveyt’e gelmesi

- Mühendislik alanında her türlü danışmanlık hizmetleri
- Tekstil ve hazır giyim alanında ortaklaşa yatırım imkanları
- Gıda, mobilya, klima, buzdolabı, petrol ve petro kimyasal sektörlerde işbirliği
- Geleneksel Türk mutfağına has restoran zincirlerinin Kuveyt'e getirilmesi
- İş çevreleri arasında karşılıklı ziyaret gerçekleştirilmesi
- Ortak sektörel fuar ve sergiler düzenlenmesi
- Türkiye-Kuveyt Ortak İş Konseyinin oluşturulması
- Lojistik alanda ulaşım ve inşaat sektörlerinde, inşaat malzemeleri satışı ve taşıma hizmetleri

Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Ülkelerinden Sermaye Çekimi

Avrupa pazarına açılan bir kapı olan Türkiye'de Körfez ülkeleri ile ortak projeler geliştirilebilir. Ticaret, sanayi, yatırım, bankacılık, turizm alanlarında faaliyet gösteren Türk firmalarıyla ortaklıklar önerilebilir. Körfez sermayesi İMKB'de portföy yatırımına yönlendirilebilir. Gayri menkul sektöründe ipotekli konut kredisi (Mortgage) konusunda finansman temini için Kuveytli firmalarla ortaklaşa faaliyet yapılabilir. Körfez Ülkeleri'ne Sukuk-u İcara (Gayri menkule dayalı hazine bonosu) satılabilir. Hizmet sektöründe pek çok yatırım imkanları vardır. Kuveytliler özelleştirme kapsamında şirket satın alabilirler. Finans, İmalat ve turizm alanlarında faaliyet gösteren firmalar görüşmelere davet edilebilir. Bu hususta çabalar sürdürülmektedir.

IV- SONUÇ ve ÖNERİLER

Kuveyt, ekonomik ve ticari ilişkilerde göz ardı edilmemesi gereken bir ülke, zengin bir pazardır. Kuveyt-Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler henüz istenilen düzeye ulaşmamıştır. Yabancı heyetlerin sık sık gelip gittiği Kuveyt'e, Türkiye'den çok nadiren işadamları gelmektedir. Karşılıklılık nedeniyle Kuveytli gerçek şahıslara gayri menkul satmamak tanıtımı engelleyen bir diğer nedendir.

Türkiye ve Türk malları Kuveyt'te yeterince tanıtılmamış, güçlü Türk firmaları bu pazara henüz girmemiştir. Ülkemiz iş çevrelerinin kişisel temasları, tanıtımın rolü ve önemi nedeniyle iki ülke arasında yapılacak üst düzey ziyaretler, heyet değişimleri, her fırsatta Kuveytli yetkililerle bir araya gelmek, ekonomik ve ticari fırsatları anlatmak ilişkilerimizi daha ileri götürecektir, firmalarımız için yeni bir soluk ve açılım oluşturacaktır. Kuveyt Ekonomisi'nin güçlü biçimde büyümesi; devlet kurumlarının istikrarı, finansal güçlülük, belirsizliklerle dolu bölgede Kuveyt'i gelişen ve güvenli bir ülke imajına büründürmektedir. Türk firmalarının bu piyasada rekabet edecek kaliteli ürünleri fazlasıyla mevcuttur.

Devlet ve özel sektörün 2020 yılına kadar, çeşitli sektörlerde 40 milyar doları aşan projeleri başlatması, Kuveyt Projesi ve petrokimya alanındaki yapılacak yatırımlara ilişkin yabancı sermaye beklentisi, likidite bolluğu, Irak'la ticaret, petrol fiyat artışından kaynaklanan gelir fazlasıyla, Kuveyt, Körfez'in istikrarlı ve zengin pazarı konumunu sürdürecektir.

12.10.2005
H.ALİ AKÇA
EKONOMİ MÜŞAVİRİ